

Beeld en acteurs redden 'De Sade voor dummies'

28 februari 2006 – Recensie door Gigi Schuiten

Zowel qua vernuft als schoonheid is het toneelbeeld van 'Madame de Sade' spectaculair. De acteurs, met Hugo Koolschijn als stralend en stabiel middelpunt, blinken uit in hun tekstbehandeling. Om die redenen alleen is het nieuwste stuk van Toneelgroep Amsterdam beslist de moeite van het bekijken waard. Want verder blijft het hangen op een wel erg tam verhaal rondom een van de meest omstreden figuren die de geschiedenis kent.

Malgorzata Szczesniak, de Poolse scenografe uit het team van de eveneens Poolse regisseur Krzysztof Warlikowski, ontwierp voor 'Madame de Sade' een adembenemend toneelbeeld waarin het publiek gedurende de circa 110 minuten die de voorstelling duurt, voortdurend allerlei verrassende en onverwachte ontdekkingen doet. Het op aluminium frames gespannen achterdoek van transparant spiegelfolie ondersteunt niet alleen de suggestie van het figuurlijke glazen huis waarin de hoofdpersonen zich bevinden, maar blijkt ook een keur van innovatieve mogelijkheden te

bieden om ruimte te vergroten of te verkleinen en om het publiek de voorstelling binnen te halen of buiten te sluiten. Bovendien wordt er geraffineerd gespeeld met spiegelen en doorkijken. Zo kan transparantie ineens spiegelen worden en vice versa, en ontstaat een spannend 'dubbelebodemeffect'. Tegen dit opzienbarende toneelbeeld steekt de inhoud van het stuk des te schrieler af.

'De Sade voor dummies' was misschien een betere titel voor dit stuk geweest. Want veel verder dan een voorzichtige introductie op de ideeën, het werk, de levensgeschiedenis en de controversiële persoon van markies de Sade komt het toneelstuk niet. Al bij de inleiding door dienstmeisje Charlotte, een rol van een onherkenbare Marieke Heebink, worden de perversiteiten waaraan de Sade zijn roemruchte reputatie dankt onder het tapijt geveegd. De libertijn die moraal, religie en geweten totaal verwierp en zich vanuit dat gedachtegoed overgaf aan pedofilie, verkrachtingen, martelingen en moord en dit tot in misselijkmakende details beschreef, wordt in het stuk afgeschilderd als de gemiddelde huis-tuin-en-keuken SM'er.

De keuze om de werkelijke aard van de afwezige De Sade te verdoezelen, maakt dat de conflicten van de hoofdpersonen en hun onderlinge verhoudingen nergens werkelijk op scherp komen te staan. Echtgenote Renée, die haar monsterlijke man trouw blijft, is – het prima spel van Barry Atsma ten spijt – toch vooral een wat pathetische en aan decorum gehechte vrouw. Pas tegen het einde wordt duidelijk dat ze niet alleen op de hoogte was van alle details van de extreme vormen die de genotzucht van haar man aannam, maar zichzelf daarin ook aan hem onderwierp. Dit inzicht in het karakter van madame de Sade komt niet alleen veel te laat maar ontbeert ook de nodige psychologische en theatrale opbouw. Het lukt Warlikowski dan ook niet om met zijn familiedrama de vragen die hem voor ogen stonden over de rol van sadomasochisme in onze samenleving en in hoeverre mensen zichzelf toestaan om grenzen over te gaan, op te roepen. Het stuk blijft van een vlakheid die alleen bij de gratie van de hoge kwaliteit van de uitvoering niet saai wordt.

Hugo Koolschijn zet een ijzersterke moeder neer en draagt het stuk. Voor alle acteurs geldt dat ze de bepaald niet makkelijke tekst uitstekend behandelen maar van de mannen slaagt alleen Koolschijn er in van begin tot einde een vrouw te blijven. Nu moet wel worden opgemerkt dat hij daarbij een voordeel heeft op de andere acteurs. Niet alleen zit hij het grootste deel van de tijd op een zeer damesachtige sofa, hij mag ook zijn ladyoutfit aanhouden.

Dit in tegenstelling tot Alwin Pulinckx als het zusje van Renée, die zonder zijn jurkje als vanzelfsprekend een voor naakte mannen kenmerkende houding aanneemt. Door de acteurs niet helemaal als travestieten uit te dossen en ook mannelijke elementen toe te voegen, lijkt Warlikowski tweeslachtigheid en contradictie te willen benadrukken. Die werkt voor een deel storend, tast de geloofwaardigheid nogal eens aan en lijkt het de acteurs in ieder geval niet gemakkelijker te maken in hun rol te blijven.

Het heeft er alle schijn van dat de regisseur met 'Madame de Sade' zo druk bezig is geweest zwart af te zetten tegen wit, dat hij de kleuren ongemerkt heeft gemengd tot een zeer aangenaam en goeddekkend maar toch wel erg, erg neutraal grijs. Het maakt dit stuk van de hand van de man die in zijn thuisland rellen ontketent met zijn werk, toch enigszins teleurstellend.

Gezien:

'Madame de Sade, Toneelgroep Amsterdam

26 februari 2006, Stadsschouwburg Amsterdam

Foto: Jan Versweyveld